

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
В УКРАЇНІ»**

Студента 2 курсу, 8-м групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

(підпис студента)

Буряк
Юлії
Олегівни

Науковий керівник
д. е.н., доцент

(підпис керівника)

Новікова
Наталія
Леонідівна

Гарант освітньої програми
д.держ.упр.
професор

(підпис гаранта)

Орлова
Наталія
Сергіївна

Київ – 2019

ЗМІСТ

	2
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	5
1.1. Сутність та цілі антикорупційної політики держави	5
1.2. Механізм формування та реалізації антикорупційної політики держави	8
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	15
2.1. Сучасний стан реалізації антикорупційної політики в Україні	15
2.2. Моніторинг та оцінювання результатів антикорупційної політики в Україні	23
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	33
3.1. Імплементация із зарубіжного досвіду реалізації антикорупційної політики держави в Україні	33
3.2. Стратегічні пріоритети діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції в Україні	43
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54

Актуальність теми зумовлена тим, що демократичні перетворення, які зараз відбуваються в нашій державі, супроводжуються процесами реформування політичних і правових відносин. Тому одним з найактуальніших питань є вдосконалення антикорупційної політики.

Мета і завдання дослідження. Метою даної роботи є вивчення теоретичних засад формування та реалізації антикорупційної політики в Україні та розроблення рекомендацій щодо її вдосконалення.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені такі завдання :

- систематизувати наукові підходи до формування та реалізації антикорупційної політики держави;
- обґрунтувати систему цілей та механізм формування та реалізації конкурентної політики держави;
- охарактеризувати сучасний стан реалізації антикорупційної політики в Україні;
- проаналізувати зарубіжний досвід реалізації антикорупційної політики з метою його імплементації в Україні;
- визначити шляхи удосконалення антикорупційної політики в Україні;
- розробити пропозиції щодо стратегічних пріоритетів діяльності національного агентства з питань запобігання корупції в Україні.

Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації антикорупційної політики в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти формування та реалізації антикорупційної політики в Україні.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань було застосовано комплекс загально-наукових і спеціальних методів. Логічний і історичний методи були використані в процесі вивчення теоретичних засад формування та реалізації антикорупційної політики. Системний підхід, методи індукції та дедукції використовувалися при дослідженні стану реалізації антикорупційної політики в Україні.

Прогностичні методи використовувалися при визначенні стратегічних пріоритетів діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції в Україні. Порівняльний метод використовувався в проведенні моніторингу та оцінювання результатів антикорупційної стратегії України.

Інформаційною базою виступили результати наукових і прикладних досліджень українських та зарубіжних вчених, навчальних посібників, монографій, мережі Інтернет, інформаційних джерелах органах виконавчої влади, нормативних документах України.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що включають шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить – 60 сторінок комп'ютерного тексту, у тому числі і основний текст – 51 сторінка, містить 7 рисунків. Список використаних джерел складає – 54 позицію. Результати дослідження опубліковано в статті «Формування та реалізація антикорупційної політики в Україні». Публічне управління та адміністрування в умовах суспільних трансформацій. Збірник наукових статей 2019. – С. 61.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

1.1. Сутність та цілі антикорупційної політики держави.

Проблеми започаткування та впровадження антикорупційної політики досліджувало багато вітчизняних та зарубіжних вчених таких як: Є.В. Невмержицький [29], Ю.А. Комісарчук [21], О. Хмара [46], С. Роуз-Аккерман [40], О.А. Банчук [3], В.Ф. Несторович [31], Е.В. Расюк [38], П.І. Гаман [9]. Завдяки вивченню праць дослідників, ми можемо ґрунтовно підійти до питань, які залишаються не вирішеними. На сучасному етапі проблематика антикорупційної політики досліджується як поєднання соціальних, економічних та правових аспектів діяльності органів державної влади.

Проблема формування та реалізації антикорупційної політики в науковій літературі розглядається досить рідко, частіше розглядаються питання, які стосуються боротьби з корупцією і запобігання їй. Саме тому сьогодні це є одним із пріоритетних завдань, що стоїть перед державою. Необхідно розробити дієву та чітку політику швидкого реагування, яка буде спрямована на докорінну зміну ситуації з подолання корупції, оскільки для міжнародної спільноти держава із корумпованістю у всіх сферах влади не сприймається як надійний стратегічний партнер [45].

Багато вчених вивчало поняття «антикорупційна політика». Так, С. Роуз-Аккерман вперше започаткувала термін антикорупційний інституціоналізм, завдяки наявності корупції в різних сферах життя [40]. С.С. Серьогін досліджував корупцію у сфері публічної служби [43]. О. Хмара зосередив свою увагу на протидії корупції з боку громадськості [45].

Згідно Закону України «Про засади державної антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 рр.», антикорупційна політика — це комплекс правових, економічних, освітніх, виховних,

організаційних та інших заходів, спрямованих на створення системи запобігання та протидії корупції і усунення причин її виникнення [15].

Верховна Рада України в жовтні 2014 року схвалила Закон України «Про запобігання корупції» [14], який заклав основи антикорупційної політики і законодавства в цілому, виходячи з нової суспільно-правової парадигми. Корупція є широко поширеною проблемою в Україні. У 2018 році в Індексі сприйняття корупції міжнародної організації Трансперенсі Інтернешнл, Україна зайняла 120 місце зі 180 країн світу, що досліджувалися [16]. Це прогрес, адже за один рік Україна піднялась у рейтингу на 10 місць.

Формуванню та реалізації антикорупційної політики в Україні приділялося мало уваги, оскільки наша держава, вирішувала більш нагальні проблеми. Переходячи до напрямів антикорупційної політики можна сказати, що ці напрями дозволяють оцінити, наскільки адекватно держава розуміє, що саме треба змінювати у своєму апараті та функціонуванні для зменшення масштабів корупції.

Основними напрямами антикорупційної політики є :

- Коректування законодавства.
- Упорядкування системи і функцій органів виконавчої влади.
- Контроль за майновим становищем представників влади.
- Створення сприятливих умов для ефективного контролю за розподілом і витрачанням бюджетних коштів.
- Координація антикорупційної політики.
- Зміцнення судової влади.

Наголошуємо, що це основні напрями антикорупційної політики, відтак напрями мають доповнюватися і коректуватися з урахуванням постійного моніторингу корупції [47].

Антикорупційна політика передбачає розробку та вжиття послідовних заходів держави та суспільства з метою усунення, мінімізації причин і умов, що породжують і живлять корупцію. До таких заходів зокрема належать:

- розробка антикорупційної програми на певний період;

- розробка плану заходів, які конкретизують антикорупційну програму;
- контроль за реалізацією антикорупційної програми;
- діяльність спеціального органу з протидії корупції;
- діяльність правоохоронних органів, щодо боротьби з корупцією;
- судова практика у частині застосування відповідальності за корупційні діяння;
- моніторинг стану корупції;
- антикорупційна освіта [2].

Взагалі цілями антикорупційної діяльності, на думку багатьох вчених, має стати зниження рівня корупції та забезпечення захисту прав і законних інтересів громадян, суспільства і держави від загроз, пов'язаних із корупцією, за допомогою виконання таких завдань:

- попередження корупційних правопорушень;
- створення правового механізму, який перешкоджає підкупу осіб, що мають публічний статус;
- забезпечення відповідальності за корупційні правопорушення в усіх випадках, прямо передбачених нормативними правовими актами; відшкодування шкоди, заподіяної корупційними правопорушеннями;
- моніторинг корупційних факторів та ефективності заходів антикорупційної політики;
- формування антикорупційної суспільної свідомості;
- сприяння реалізації прав громадян і організацій на доступ до інформації про факти корупції і корупціогенні фактори, а також на їх вільне висвітлення в засобах масової інформації;
- створення стимулів до заміщення посад публічної влади непідкупними особами [3].

1.2. Механізм формування та реалізації антикорупційної політики держави.

Антикорупційна політика має велику динаміку і потребує постійної модернізації та удосконалення, тому на нашу думку антикорупційна політика має стати складовою внутрішньої політики. Антикорупційна політика має будуватися на сильному законодавстві, щоб у суспільстві відбувалися позитивні перетворення.

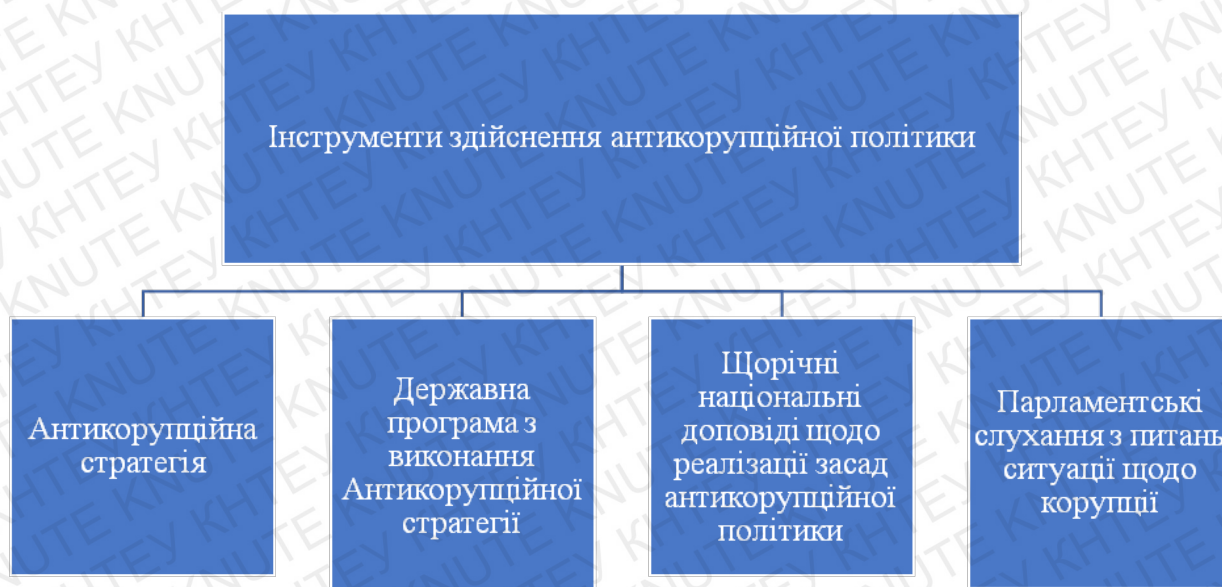

Рис. 1.1 Джерело сформовано автором за [6].

На нашу думку заходи щодо вдосконалення антикорупційної політики, слід спрямовувати на покращення антикорупційних законів, оскільки антикорупційне законодавство – це основа, на якій можна створювати перетворення.

Ми вважаємо, для того, аби сталися антикорупційні зміни потрібно:

- Забезпечити незалежність роботи антикорупційних органів і їх залежність від правлячої еліти;
- Налагодити ефективну роботу Національного агентства з питань запобігання корупції, з обов'язковим інформуванням результатів їх діяльності суспільству.

Крім того пріоритетними напрямками здійснення заходів у сфері антикорупційної політики для державних органів та органів місцевого самоврядування є:

- забезпечення системного підходу до протидії корупції;
- реалізація антикорупційної політики в кадровому менеджменті,
- формування негативного ставлення до корупції, навчання та заходи з поширення інформації щодо програм антикорупційного спрямування, що включає в себе проведення серед посадових осіб, державних службовців організаційної та роз'яснювальної роботи із виявлення та протидії корупції (у тому числі, проведення освітніх заходів щодо внесення змін до антикорупційного законодавства);
- вжиття заходів щодо виявлення конфлікту інтересів та його усунення,
- здійснення контролю за дотриманням вимог законодавства щодо врегулювання конфлікту інтересів, а також виявлення сприятливих для вчинення корупційних правопорушень ризиків у діяльності посадових і службових осіб;
- здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства, в тому числі шляхом опрацювання уповноваженими особами проектів нормативно-правових та організаційно-розпорядчих документів щодо наявності корупційних ризиків;
- здійснення контролю за дотриманням посадовими особами, державними службовцями під час виконання посадових обов'язків

загально етичних норм поведінки, ввічливості у стосунках з громадянами, керівниками, колегами та підлеглими;

- проведення службових розслідувань та вжиття заходів щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, повідомлення про такі випадки спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції та правоохоронні органи;
- виявлення ризиків, які негативно впливають на виконання функцій і завдань в діяльності та здійснення оцінки щодо наявності корупційної складової;
- забезпечення контролю за своєчасністю подання декларацій особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; забезпечення дотримання обмежень щодо використання службових повноважень, одержання подарунків та неправомірності вигоди, сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності;
- запобігання корупції у сфері публічних закупівель, посилення ефективності управління фінансовими ресурсами, розвиток та підтримка системи внутрішнього аудиту;
- удосконалення процесу надання адміністративних послуг; створення умов для повідомлень про факти порушення вимог антикорупційного законодавства, надання допомоги особам, які повідомляють про порушення вимог антикорупційного законодавства;
- забезпечення відкритості та прозорості, залучення громадськості до здійснення антикорупційних заходів [38].

Під час підготовки Антикоруційної стратегії використовувався аналіз ефективності попередньої Антикоруційної стратегії з урахуванням пропозицій заінтересованих органів, громадських організацій і провідних національних та міжнародних експертів, соціологічних і аналітичних

досліджень з вивчення ситуації щодо корупції, статистичних спостережень, практики застосування антикорупційного законодавства, оцінки рівня імплементації міжнародних стандартів у сфері антикорупційної політики [3].

Під антикорупційною стратегією слід розуміти нормативно – правовий акт, що містить чітку програму дій, які спрямовані на зниження рівня корупції в Україні, шляхом усунення причин та умов корупції, комплексного застосування, адекватних заходів правоохоронними органами, а також шляхом широкого розгортання освітніх програм та пропаганди проти корупції [15]. Антикорупційна політика має визначати принципи, мету, завдання, пріоритети, механізми та очікувані результати реалізації державної антикорупційної політики в Україні [8].

До речі є певні вимоги до Антикорупційної стратегії : по – перше вимога має готуватися на основі ситуації щодо корупції , а по – друге на основі результатів виконання попередньої Антикорупційної стратегії [14, ст.18]. Відповідно до ч.3 ст.18 Закону України «Про запобігання корупції» Антикорупційну стратегію повинне розробляти Національне агентство з питань запобігання корупції , а затверджувати – Верховна Рада України [14, ч.1 ст.18].

Важливим напрямком лишається також удосконалення системи державного контролю за партійними фінансами, спрямоване на підвищення фінансової прозорості діяльності політичних партій, обмеження впливу приватного капіталу та посилення фінансової незалежності партій [19].

Метою цієї політики є створення системи запобігання корупційним проявам на основі нових засад формування та реалізації антикорупційної політики, забезпечення її реалізації у відповідності до актуальних корупційних викликів та загроз [28].

Очікуваними результатами такої політики є: формування антикорупційної політики здійснюється на основі аналізу якісних даних про корупцію; моніторинг реалізації антикорупційної політики здійснюється системою уповноважених органів (Верховна Рада України, Національна рада

з питань антикорупційної політики при Президентіві України, НАЗК), що забезпечує ефективне і своєчасне коригування антикорупційної політики; активне залучення громадськості до формування, моніторингу та реалізації антикорупційної політики [10].

Метою є створення системи запобігання корупційним проявам на основі нових засад формування та реалізації антикорупційної політики, періодичний перегляд та забезпечення відповідності актуальним корупційним викликам і загрозам

Виконавці заходів:
Національне агентство з питань запобігання корупції

Державна
Антикорупційна політика

Очікувані результати:

1. Національне агентство з питань запобігання корупції забезпечує виконання функцій у сфері антикорупційної політики.
2. Формування антикорупційної політики здійснюється на основі аналізу якісних даних про корупцію.
3. Моніторинг реалізації антикорупційної політики здійснюється системою Національного агентства з питань запобігання корупції
4. Громадськість активно залучається до формування, та реалізації

Заходи Національного агентства з питань запобігання корупції:

1. Створення інституціонального механізму формування та моніторингу реалізації державної антикорупційної політики.
2. Створення інструментів отримання достовірної інформації щодо корупції.
3. Підготовка нової антикорупційної політики.
4. Встановлення нових форм співпраці з громадськістю у формуванні та моніторингу реалізації державної антикорупційної політики.

Рис.1.2. Джерело сформовано автором [10].

Правовою основою розробки та реалізації стратегії є Конституція України [20], Закон України «Про запобігання корупції» [14], інші закони України та міжнародні конвенції ратифіковані Україною, що визначають засади антикорупційної політики держави.

Системна антикорупційна політика, здатна змінити ситуацію в нашій країні на краще. Перше, що потрібно для формування та реалізації антикорупційної політики в Україні – це політична воля, усвідомлення того, що це треба Україні, і що крім нас це ніхто не зробить.

Кожна держава застосовує в рамках своїх інституціональних правових систем кодекси або стандарти поведінки для правильного, чесного, добросовісного і належного виконання державними службовцями своїх функцій і обов'язків [9]. Запобігання корупції, розробка і впровадження в державне управління антикорупційних програм нерозривно пов'язані з підвищенням правової, політичної, національної свідомості громадян України. Системна антикорупційна політика, здатна змінити ситуацію в нашій країні на краще.

Вже давно відомо про чинники, які успішно протидіють корупції. Це свобода слова, незалежність засобів масової інформації, відкритість влади, прозорість та зрозумілість процедур прийняття державних рішень [20]. Головними заходами для втілення антикорупційної політики є імплементація антикорупційного законодавства, а також забезпечення ефективної, координованої та прозорої системи роботи антикорупційних інституцій.

Для впровадження високих стандартів, реформи мають відповідати основним принципам: децентралізації, субсидіарності, деконцентрації,

дебюрократизації, дерегуляції. Вони мають змінити всю систему державної служби, логіку сучасної бюрократії, логіку надання адміністративних послуг, а головне – змінити психологію державних службовців [25]. Ефективна протидія корупції в суспільстві неможлива без забезпечення прозорості, інформаційності та відкритості влади. Діяльність посадових осіб має стати прозорою для громадян України. Максимальне відкриття інформації, а також переведення максимально публічних послуг в електронну форму збільшить рівень прозорості, і тим самим довіру до влади. Участь людей, в управлінні державою, завдяки електронним референдумам та електронним плебісцитам збільшить рівень народовладдя та відповідальності населення. Держава має виходити на середній рівень матеріального достатку народу, на позитивне співвідношення доходів громадян та державних тарифів та податків. Ефективність протидії корупції залежить від належної антикорупційної бази та ефективного і повного її застосування [24].

Необхідно розвивати систему громадського контролю та формувати антикорупційну свідомість громадян. На нашу думку без підтримки громадськості та західних партнерів неможливе впровадження змін в формуванні та реалізації антикорупційної політики. Попереду у держави дуже велика робота по ефективному застосуванню антикорупційного законодавства. Звичайно, це довготривала та клопітка справа, яка потребує ініціативності з боку самих посадових осіб та громадськості і потребує тривалих соціальних, політичних, економічних і правових перетворень.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

2.1. Сучасний стан реалізації антикорупційної політики в Україні.

У день прийняття нині чинного Закону «Про запобігання корупції» [14] було затверджено Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційну стратегію) на 2014 – 2017 роки. Ця стратегія визначала пріоритети державної антикорупційної політики до 2018 р., реалізація яких мала створити основу для подальших реформ. Вона була базовим програмним документом не лише для діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції, а й Парламенту, Уряду та інших інституцій у сфері протидії корупції.

На виконання Антикорупційної стратегії на 2014 – 2017 роки, а також належної імплементації нового базового антикорупційного законодавства (зокрема, законів «Про запобігання корупції» [14] та «Про Національне антикорупційне бюро України [12]» Урядом було розроблено та затверджено Державну програму щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015 – 2017 роки [10].

Ця Програма передбачала конкретні завдання і заходи (із визначенням відповідальних суб'єктів, строків виконання, джерел фінансування тощо), згруповані в межах чотирьох напрямків:

- 1) формування та реалізація державної антикорупційної політики;
- 2) запобігання корупції;
- 3) покарання за корупцію;
- 4) формування негативного ставлення до корупції [10].

Державна програми щодо реалізації Антикорупційної стратегії на 2015 – 2017 роки [10], її виконання повинне було:

- забезпечити формування та реалізацію державної антикорупційної політики на основі результатів аналізу достовірних даних про корупцію та чинники, які її обумовлюють, впровадити ефективний моніторинг та координацію реалізації антикорупційної політики незалежним спеціалізованим органом із залученням представників громадянського суспільства;
- зменшити вплив корупціогенних ризиків на діяльність органів законодавчої влади, посилити громадський контроль за їх діяльністю;
- створити ефективні механізми запобігання корупції, конфлікту інтересів, порушенню етичних стандартів поведінки та забезпечити контроль за дотриманням правил щодо доброчесності особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, іншими особами, утворити з цією метою Національне агентство з питань запобігання корупції;
- посилити ефективність діяльності органів судової влади та системи кримінальної юстиції у переслідуванні осіб, які вчинили корупційні правопорушення, забезпечити ефективну роботу Національного антикорупційного бюро України;
- сприяти усуненню корупційних передумов ведення бізнесу, сформувати нетолерантне ставлення бізнесу до корупції;
- розширити можливості для доступу до суспільно важливої інформації;
- сформувати в суспільстві ідеї нетерпимості до корупції, підвищити рівень довіри населення до влади;
- забезпечити виконання рекомендацій міжнародних антикорупційних моніторингових механізмів, зокрема у рамках моніторингового механізму

Конвенції ООН проти корупції, Групи держав проти корупції (GRECO), Антикорупційної мережі ОЕСР для Східної Європи та Центральної Азії, імплементацію критеріїв у рамках виконання Плану дій з лібералізації візового режиму з ЄС та Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами [16]. Проекти Антикорупційної стратегії на 2014 – 2017 роки та Державної програми щодо її реалізації пройшли досить широке обговорення з громадськістю, одержали позитивну оцінку вітчизняних експертів та міжнародних організацій [17]. Ці стратегічні документи є якісними і такими, що дають можливість почати реалізацію ефективної антикорупційної політики. Дія Антикорупційної стратегії (на 2014 – 2017 роки) та державної програми з її реалізації (на 2015 – 2017 роки) мала закінчитися 31 грудня 2017 р. (в ідеалі – шляхом реалізації всіх запланованих заходів). З 1 січня 2018 р. в Україні мали набрати чинності нові Антикорупційна стратегія та державна програма з її реалізації.

Згідно з чинним законодавством відповідальним за розробку антикорупційної стратегії в Україні є Національне агентство з питань запобігання корупції як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику.

У Державній програмі щодо реалізації Антикорупційної стратегії на 2015 – 2017 роки [10] було чітко визначено, що:

- 1) не пізніше червня 2017 р. Національне агентство з питань запобігання корупції повинне було провести дослідження кількісних та якісних показників корупції в Україні, а також стану виконання Антикорупційної стратегія на 2014 – 2017 роки» та державної програми з її реалізації;
- 2) не пізніше вересня 2017 р. Національне агентство з питань запобігання корупції повинне було: а) на основі результатів аналізу корупційних ризиків

та стану виконання чинної стратегії розробити проект нової антикорупційної стратегії;

б) провести широке громадське обговорення цього проекту; в) забезпечити проведення міжнародної експертизи проекту нової антикорупційної стратегії;

3) протягом вересня-грудня 2017 р. всебічно сприяти прийняттю Парламентом Антикорупційної стратегії на 2018 – 2020 роки [10].

Всупереч зазначеному вище, дослідження стану корупції в Україні Національне агентство з питань запобігання корупції завершило лише в середині вересня 2017 р. Оцінку стану виконання Антикорупційної стратегії на 2014 – 2017 роки, а також аналізу корупційних ризиків на той момент не здійснило взагалі. Національне агентство з питань запобігання корупції затвердило проект Закону «Про Антикорупційну стратегію на 2018 – 2020 роки» [16]. Жодних громадських обговорень чи експертних дискусій щодо змісту цього документу Національне агентство з питань запобігання корупції не проводило [17]. Після ознайомлення з проектом Антикорупційної стратегії на 2018 – 2020 роки [16], міжнародні та вітчизняні фахівці з державної антикорупційної політики дійшли однозначного висновку про те, що Антикорупційна стратегія в такому вигляді не здатна забезпечити досягнення значних успіхів у реалізації антикорупційної реформи в Україні. Наявність антикорупційної стратегії та плану дій аби її реалізувати значно допомагають кращому втіленню заходів із запобігання корупції. Антикорупційна стратегія має сприяти належній координації дій різних суб'єктів та дозволяє відслідковувати стан реалізації запланованих заходів. Антикорупційна стратегія – це спеціальний нормативно-правовий акт, в якому визначаються основні пріоритети державної антикорупційної політики в Україні та на основі якої розробляється та затверджується Кабінетом Міністрів України загальнодержавний план дій.

Відповідальним за розробку антикорупційної стратегії є Національне агентство з питань запобігання корупції, адже воно проводить аналіз та стан корупції в державі, розробляє проекти Антикорупційної стратегії та

державної програми з її виконання. Тобто Антикорупційна стратегія має бути базисом на якому будується уся система антикорупційних заходів.

Кабінет Міністрів України схвалив Проект Закону України «Про Антикорупційну стратегію на 2018-2020 роки» [47]. Національне агентство з питань запобігання корупції розробило цей Законопроект з метою просування антикорупційних ініціатив у державі та з метою визначення комплексу заходів, які спрямовані на зменшення рівня корупції в Україні.

Проект Закону був підготовлений на основі аналізу ситуації щодо корупції, і результатів виконання попередньої Антикорупційної стратегії, спрямований на досягнення таких результатів:

- забезпечення здійснення результативної антикорупційної політики, шляхом удосконалення правового регулювання питань запобігання, виявлення та протидії корупції;
- формування у суспільстві атмосфери нетерпимості до проявів корупції, формування у населення довіри до антикорупційної політики держави;
- усунення корупційних передумов ведення бізнесу, формування сприятливого для відмови від корупційної практики бізнес-клімату та нетолерантного ставлення бізнесу до корупції;
- посилення системи виявлення та розслідування корупційних злочинів і пов'язаних з корупцією правопорушень.

Цей Законопроект був скерований на розгляд Кабінетом Міністрів України і пізніше його внесли на розгляд Верховній Раді України. Комітет Верховної Ради України після розгляду рекомендував повернути законопроект на доопрацювання. Цей Закон був розкритикований та отримав певну кількість зауважень від міжнародних експертів, а профільний парламентський комітет рекомендував Верховній Раді України відхилити його [17].

Станом на січень 2019 року рішення ані про прийняття цього законопроекту, ані про його відхилення, ані про його повернення на

доопрацювання так і не прийнято. На нашу думку, це зумовлено недосконалістю антикорупційної політики та наявністю суттєвих прогалин і суперечностей.

24 липня 2019 року відбулася конференція, яку презентували експерти Центру політико – правових реформ, яка називається «Нова антикорупційна стратегія для України» [48]. Експерти презентували альтернативні проекти Антикорупційної стратегії та Державної програми з її реалізації на 2019 – 2023 роки [1]. Окрім цього на конференції обговорювали питання необхідності ухвалення нової Антикорупційної стратегії. Також було обговорено два основні блоки Антикорупційної стратегії та запропоновані в них заходи – щодо запобігання корупції та забезпечення невідворотності покарання за корупцію [1].

Робота над Проектом Антикорупційної стратегії на 2019–2023 роки [48] та Проектом Державної програми з її реалізації триває. Ми позитивно оцінюємо сам факт розробки і прийняття такого документу, без якого будь-яких зрушень на цьому напрямку діяльності ніколи не буде.

Згідно з Проектом Закону України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2019–2023 роки перед нами стоять такі першочергові заходи:

- 1) розробити та прийняти зміни до Закону України «Про запобігання корупції», зокрема: змінити модель управління Національного агентства з питань запобігання корупції з колегіальної на одноосібну; змінити підходи до формування конкурсної комісії, яка здійснюватиме конкурсний відбір Голови Національного агентства з питань запобігання корупції, зокрема включити до її складу осіб, запропонованих міжнародними організаціями, з якими Україна співпрацює у сфері запобігання корупції; передбачити формування складу Громадської ради при Національному агентстві з питань запобігання корупції шляхом рейтингового Інтернет – голосування та посилити роль цієї ради шляхом включення її представників до складу конкурсних і дисциплінарної комісій; запровадити щорічну незалежну оцінку (аудит) діяльності

Національного агентства з питань запобігання корупції; визначити гарантії автономності уповноважених осіб Національного агентства з питань запобігання корупції під час реалізації ними інспекційних повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції і запровадити об'єктивний та неупереджений автоматизований розподіл справ між ними; надати Національному агентству з питань запобігання ко доступ до відомостей, що становлять банківську таємницю, без рішення суду;

2) провести конкурсний відбір Голови Національного агентства з питань запобігання корупції після внесення законодавчих змін та набрання ними чинності; визначити порядок реалізації кожного інспекційного повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції; імплементувати інші зазначені зміни до Закону України «Про запобігання корупції» [14];

3) забезпечити відповідно до закону постійний безкоштовний безпосередній автоматизований доступ Національного агентства з питань запобігання корупції до інформаційних баз даних (інформаційно-телекомунікаційних і довідкових систем, реєстрів, банків даних), адміністратором яких є державні органи або органи місцевого самоврядування.

4) розробити і прийняти зміни до Закону України «Про запобігання корупції» [14], якими: визначити порядок здійснення моніторингу та координації реалізації антикорупційної політики в Україні та роль Національного агентства з питань запобігання корупції у її здійсненні; посилити координаційну роль Національного агентства з питань запобігання корупції щодо уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції та забезпечити їхню автономність; перейти від моделі самооцінки інституцій при проведенні оцінки корупційних ризиків до моделі зовнішньої оцінки, яка здійснюється Національного агентства з питань запобігання корупції; скасувати обов'язок затвердження національної доповіді щодо стану реалізації засад

антикорупційної політики Верховною Радою України, підвищити відкритість процесу її підготовки; вдосконалити положення щодо проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та їх проектів;

5) створити і запровадити електронну систему моніторингу реалізації антикорупційної політики (далі – електронна система), адміністрування якої має здійснювати Національне агентство з питань запобігання корупції і яке забезпечуватиме онлайн-звітування про виконання завдань, заходів Антикорупційної стратегії, Державної програми з її реалізації, антикорупційних програм, затверджених відповідно до статті 19 Закону України «Про запобігання корупції» [14];

6) посилити спроможність Національного агентства з питань запобігання корупції щодо здійснення повного циклу публічної політики, зокрема, шляхом проведення навчання та підвищення кваліфікації, формування відповідних навичок працівників Національного агентства з питань запобігання корупції; розробити та затвердити методичні рекомендації щодо проведення аналізу антикорупційної політики;

7) проводити дослідження стану корупції в Україні та стану реалізації засад антикорупційної політики із залученням наукових установ, закладів освіти, аналітичних центрів та інститутів громадянського суспільства.

Заходи середньої пріоритетності:

8) проводити щорічний аудит діяльності Національного агентства;

9) переглянути Методологію оцінювання корупційних ризиків: передбачити обов'язковість зазначення всіх джерел інформації, використаних під час проведення оцінки корупційних ризиків, у звіті за результатами оцінки корупційних ризиків; оприлюднювати звіти за результатами оцінки корупційних ризиків в електронній системі моніторингу реалізації антикорупційної політики; деталізувати порядок визначення пріоритетності корупційних ризиків; розмежувати поняття «корупційний ризик» та «чинник корупційного ризику»;

10) забезпечити повноту відомостей, наявних в Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили корупційні правопорушення та правопорушення, пов'язані з корупцією; на основі цих відомостей визначати сфери державної політики та посади з найвищими корупційними ризиками; забезпечити оприлюднення результатів аналізу та їх врахування під час формування антикорупційної політики;

11) посилити спроможність та компетентність уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції.

Перспективні заходи:

12) постійно підвищувати кваліфікацію посадових осіб, які здійснюватимуть оцінку корупційних ризиків й обов'язкову антикорупційну експертизу; постійно вдосконалювати та розширювати методичні рекомендації щодо проведення оцінки корупційних ризиків і проведення антикорупційної експертизи [1].

2.2. Моніторинг та оцінювання результатів антикорупційної політики в Україні.

Закон України «Про запобігання корупції» [14] – це один із базових нормативних актів, оскільки в цьому Законі міститься переважна більшість норм, які встановлюють обмеження та заборони в поведінці посадових осіб. В цьому Законі в дію вводиться новий орган який називається Національне агентство з питань запобігання корупції відповідно до ст.4 цього Закону :

– Національне агентство з питань запобігання корупції є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику.

– Національне агентство з питань запобігання корупції утворюється Кабінетом Міністрів України відповідно до Конституції України, цього ж та інших Законів України.

– Питання діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції у Кабінеті Міністрів представляє Голова Національного агентства з питань запобігання корупції [14].

Цікаво знати про права Національного агентства з питань запобігання корупції тому що, від того, які права покладені на цей орган буде залежати його діяльність і ефективність боротьби з явищами корупції та формуванням і реалізацією антикорупційної політики в Україні.

Національне агентство з питань запобігання корупції з метою виконання покладених на нього повноважень має такі права:

1) Одержувати в установленому законом порядку за письмовими запитами від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та їх посадових осіб, громадян та їх об'єднань інформацію, необхідну для виконання покладених на нього завдань.

2) Мати прямий доступ до інформаційних баз даних державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, користуватися державними, у тому числі урядовими системами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами.

На нашу думку, це надзвичайно важлива функція, для того, щоб члени Національного агентства мали можливість швидко і з «перших рук» фактично дізнатися, що відбувається і яка інформація в базах даних.

3) Залучати у встановленому порядку до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань науковців, у тому числі на договірній основі, працівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування.

4) Створювати комісії та робочі групи, організовувати конференції, семінари і наради з питань запобігання і протидії корупції.

5) Приймати з питань, що належать до його компетенції, обов'язкові для виконання нормативно-правові акти.

6) Отримувати заяви фізичних та юридичних осіб про порушення вимог цього Закону, проводити за власною ініціативою перевірку можливих фактів про порушення вимог цього Закону.

Тобто, як бачимо, кожна фізична чи юридична особа може подати заяву до цього агентства з тим, що була перевірена діяльність тієї чи іншої посадової особи або органу.

Перелік прав не вичерпний, але як ми бачимо права Національного агентства з питань запобігання корупції достатньо широкі для того, щоб виконувати свої функції, тобто це отримання інформації, це доступ до баз даних і можливість проводити розслідування.

Оцінка результатів антикорупційної політики та звітування про стан реалізації антикорупційної політики здійснюється Національним агентством з питань запобігання корупції. Підготовлені Національним агентством з питань запобігання корупції плани та звіти національних доповідей щодо стану реалізації засад антикорупційної політики публікуються на офіційному сайті Національного агентства з питань запобігання корупції.

В окремих аспектах формування антикорупційної політики було досягнуто прогресу, а частина механізмів є недостатньо ефективними. Необхідне належне формування державної антикорупційної політики та повноцінна реалізація завдань і заходів цієї політики [39].

У зв'язку з цим постають такі завдання:

- 1) забезпечення ефективної діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції шляхом зміни моделі цього органу і посилення його інституційної спроможності;
- 2) запровадження повноцінного функціонування циклу аналізу публічної політики для антикорупційної політики;
- 3) забезпечення дієвості заходів, спрямованих на отримання повних, об'єктивних та достовірних даних щодо стану корупції в Україні;
- 4) підвищення якості проведення оцінки корупційних ризиків та антикорупційної експертизи нормативно-правових актів як механізмів

запобігання корупції та способу одержання достовірних даних для формування антикорупційної політики;

5) забезпечення ефективного функціонування уповноважених осіб (уповноважених підрозділів) з питань запобігання та виявлення корупції

6) створення дієвого механізму координації та моніторингу реалізації антикорупційної політики за участі громадянського суспільства.

Структура управління Національного агентства з питань запобігання корупції складається з п'яти членів, які приймають рішення більшістю голосів, щонайменше – трьома голосами, відповідно до Регламенту Національного агентства з питань запобігання корупції. Колегіальна модель передбачає прийняття рішень на основі консенсусу. Допомогу членам Національного агентства з питань запобігання корупції надають особисті радники.

Діяльність членів Національного агентства з питань запобігання корупції забезпечує його апарат із граничною чисельністю, що встановлюється Урядом.

Структура Національного агентства з питань запобігання корупції

Рис. 2.1. Джерело сформовано автором за [33].

Департаменти Національного агентства з питань запобігання корупції включають структурні підрозділи, сформовані за функціональним принципом, крім Департаменту моніторингу дотримання законодавства про конфлікт інтересів та інших обмежень щодо запобігання корупції, підрозділи якого утворені за територіальним принципом.

Формування та реалізація антикорупційної політики є одним із завдань Національного агентства з питань запобігання корупції. Для Національного агентства з питань запобігання корупції пріоритетними напрямками у формуванні антикорупційної політики залишаються:

- вдосконалення нормативно-правового регулювання запобігання та протидії корупції;
- визначення ефективних механізмів запобігання корупції, конфлікту інтересів, порушенню етичних стандартів поведінки та забезпечення контролю за дотриманням правил щодо доброчесності особами,

уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Для забезпечення виконання цих пріоритетних напрямків кінцевим результатом має бути прийняття змін до законодавства у сфері протидії корупції, затвердження нової Антикорупційної стратегії та Державної програми щодо її реалізації, впровадження інтерактивного навчального курсу з питань протидії корупції та забезпечення доброчесності для державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, а також створення електронної системи оцінювання рівня знань антикорупційного законодавства, антикорупційної політики та відповідних стандартів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

З огляду на правову природу та обсяг компетенції, в системі державних органів України Національному агентству з питань запобігання корупції відведено роль превентивної антикорупційної інституції, відповідальної за формування та моніторинг реалізації антикорупційної політики в державі, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, здійснення фінансового контролю за майновим станом службовців та моніторингу їхнього способу життя, державне фінансування політичних партій та реалізацію інших, визначених Законом та міжнародними зобов'язаннями України, превентивних антикорупційних механізмів, у тому числі забезпечення ведення Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.

Формування та реалізація антикорупційної політики є одним із завдань Національного агентства з питань запобігання корупції. Для Національного агентства з питань запобігання корупції пріоритетними напрямками у формуванні антикорупційної політики залишаються:

- вдосконалення нормативно-правового регулювання запобігання та протидії корупції;
- визначення ефективних механізмів запобігання корупції, конфлікту інтересів, порушенню етичних стандартів поведінки та забезпечення контролю за дотриманням правил щодо доброчесності особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Для забезпечення виконання цих пріоритетних напрямків кінцевим результатом має бути прийняття змін до законодавства у сфері протидії корупції, затвердження нової Антикорупційної стратегії та Державної програми щодо її реалізації, впровадження інтерактивного навчального курсу з питань протидії корупції та забезпечення доброчесності для державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, а також створення електронної системи оцінювання рівня знань антикорупційного законодавства, антикорупційної політики та відповідних стандартів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

З огляду на правову природу та обсяг компетенції, в системі державних органів України Національному агентству з питань запобігання корупції відведено роль превентивної антикорупційної інституції, відповідальної за формування та моніторинг реалізації антикорупційної політики в державі, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, здійснення фінансового контролю за майновим станом службовців та моніторингу їхнього способу життя, державне фінансування політичних партій та реалізацію інших, визначених Законом та міжнародними зобов'язаннями України, превентивних антикорупційних механізмів, у тому числі забезпечення ведення Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.

Комплексна оцінка результатів виконання Антикорупційної стратегії та впливу антикорупційної політики на стан корупції в Україні щорічно здійснюється Національним агентством з питань запобігання корупції [34].

Основним критерієм під час здійснення оцінки є досягнення очікуваних результатів виконання Антикорупційної стратегії, які визначаються Державною програмою з її реалізації. Національне агентство з питань запобігання корупції проводить таку комплексну оцінку за попередній рік не пізніше 31 березня кожного року.

Результати та висновки такої комплексної оцінки у повному обсязі включаються до щорічної національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики. Національне агентство здійснює оцінку впливу повністю або частково виконаних заходів Антикорупційної стратегії на стан корупції в Україні [47].

Завдяки Київському Міжнародному Інституту Соціології [17], в 2018 р., була проведена оцінка громадської думки «Сприйняття серйозності корупційних проблем» та «Готовність брати участь в антикорупційній діяльності та реальний досвід такої роботи» і згідно результатів оцінювання:

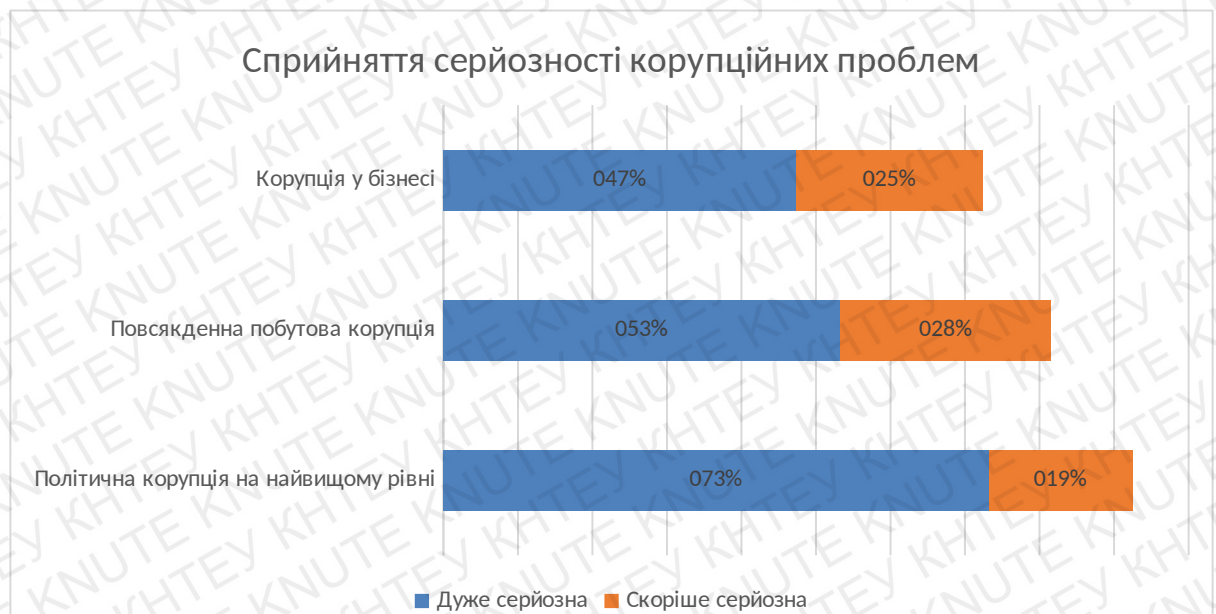

Рис. 2.2. Джерело сформовано автором за [18].

Як ми бачимо, політична корупція на найвищому рівні у відсотковому відношенні переважає. Другою закріпилася повсякденна побутова корупція,

до неї можна віднести корупцію у медичних установах, корупцію у навчальних закладах, тобто та, з якою особа може стикатися щоденно. Та на третьому місці корупція у бізнесі.

Прийняття Антикорупційної стратегії є необхідним плацдармом для подальшої боротьби з корупцією, адже на сьогоднішній день існує безліч законодавчих проблем [36].

Відсутність актуальної Антикорупційної стратегії та Державної програми з її реалізації мають загальний негативний вплив на впровадження державної антикорупційної політики. Не сприяється належна координація діяльності державних інституцій щодо запобігання корупції, не встановлюється зміст цих заходів, обсягів та термінів їх реалізації. З огляду на це, потрібно якнайшвидше напрацювати нову, більш якісну Антикорупційну стратегію та спрямувати її на розгляд Верховній Раді України. Раніше поданий Законопроект на 2018–2020 роки [10], має бути знятий з розгляду рішенням Верховної Ради України.

Антикорупційна стратегія, як того вимагають найкращі світові практики, має бути адаптована до місцевого контексту, поточного стану корупції в державі та повинна враховувати серйозні ризики, які виникають при реалізації антикорупційної політики, зокрема через зниження політичної волі до реалізації антикорупційних заходів. За цих умов варто додатково проаналізувати, чи усі рекомендації міжнародних організацій на цьому етапі є доцільними та які наслідки вони можуть принести [33].

Крім того, Антикорупційна стратегія має містити чітко визначені пріоритети державної політики у цій сфері. Істотні умови проведення моніторингу та оцінки виконання мають бути визначені безпосередньо в Антикорупційній стратегії та забезпечувати належну участь громадянського суспільства у цих процесах. На основі Законопроекту на 2019–2023 роки має бути якнайшвидше розроблена, а пізніше прийнята Державна програма щодо реалізації засад державної антикорупційної політики, яка міститиме вичерпний перелік заходів, термінів їх реалізації, відповідальних за

виконання, індикаторів виконання, джерел фінансування їх реалізації. Крім того, на рівні Державної програми має бути визначено більш детальні індикатори для оцінки впровадження політики, загальні очікувані результати, детальні процедури щодо моніторингу, оцінки виконання, перегляду Державної програми.

На нашу думку Національному агентству з питань запобігання корупції потрібно суттєво посилити спроможність до проведення оцінки впровадження політики. Також потрібно забезпечити належне оприлюднення проектів національних доповідей та полегшити їх пошук громадянами. Додатковою рекомендацією може бути подання принаймні частини інформації цих доповідей у скороченому і простому для сприйняття широкого кола громадян викладі. Доцільно розглянути можливість частішого періодичного поширення інформації про стан реалізації антикорупційної політики, окремих її напрямів чи конкретних, найбільш важливих заходів [23].

Громадянське суспільство та міжнародні партнери наразі мають значно більшу довіру суспільства в аспекті втілення антикорупційних заходів порівняно з державними інституціями. З огляду на це, залучення представників громадськості та представників міжнародних організацій до процесів розробки, імплементації, моніторингу та оцінки виконання Антикорупційної стратегії може підвищити дієвість антикорупційної політики, уникнути суто формальної реалізації передбачених заходів та створює передумови для вищої суспільної довіри до процесу імплементації. Відтак, державні інституції через різні механізми мають забезпечувати широку участь громадськості та міжнародних партнерів у процесах формування та реалізації антикорупційної політики [24].

На нашу думку команді нового Президента України перед ухваленням даного документа потрібно винести його на обговорення широкого кола експертів, науковців і практиків, врахувавши усі зауваження професіоналів у цій специфічній галузі права, лише тоді можна буде готувати дійсно

ефективний документ, який можна буде повноцінно реалізувати на практиці з позитивним результатом.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

3.1. Імплементація із зарубіжного досвіду реалізації антикорупційної політики держави в Україні.

Зменшення рівня корупції до безпечного в Україні, можливе лише за умови вивчення та втілення в життя закордонного досвіду боротьби із цим вкрай негативним соціальним явищем, в першу чергу успішно діючих в інших країнах політичних, правових та організаційних механізмів подолання корупції [4]. Виділення та вивчення закордонних програм, які спрямовані на протидію хабарництву та корупції, що довели на практиці свою ефективність, являє собою величезні перспективи для запозичення позитивного іноземного досвіду, особливо за відсутності власного реально

діючого механізму протидії корупції [5].

Проаналізуємо досвід країн, що досягли певного успіху в цій сфері:

В Ізраїлі антикорупційна атмосфера забезпечується системою «певного дублювання моніторингу» за можливими корупційними діями. Він здійснюється урядовими організаціями і спеціальними підрозділами поліції, відомством Державного контролера, що володіє незалежністю від міністерств і державних відомств, і громадськими організаціями типу «Відомства за чистоту уряду». Ці організації досліджують можливі корупційні точки, а у разі їх виявлення інформують органи розслідування. В Ізраїлі, через значні соціальні пільги для урядовців і безжального їх покарання при виявленні корупції, низова корупція практично відсутня. Доведених до суду корупційних злочинів в Ізраїлі не більше 5%, проте, репутація людини, замішаної в корупційному скандалі, вкрай небажана [49].

Високі стандарти громадянської поведінки в Британії є результатом політичних і законодавчих заходів, моральних змін та ефективнішого соціального контролю за державними службовцями. Ця країна має найдавніші традиції боротьби з корупцією [46]. Система антикорупційних механізмів тут врегульована на законодавчому рівні. Перший закон про корупцію в державних органах був прийнятий ще в 1889 році, закони про попередження корупції – в 1906 і 1916 роках були реакцією суспільства на поширення цього соціально – політичного явища. На відміну від традиційних правових принципів, ці закони вимагають від посадових осіб доводити свою невинність. Друга особливість – це надзвичайно висока роль громадської думки, вона стежить за динамікою негативних явищ у суспільстві. Здебільшого громадські дебати точаться навколо питань, пов'язаних з лобіюванням і купівлею політичного впливу, проблем, створених зміною границь приватної і державної власності, моральним кліматом, хабарництвом, зловживаннями службовців місцевих органів влади, поліції, митної служби тощо. Безпосередньо корупційні процеси у Великій Британії відстежує так званий Комітет Нолана, який було засновано в жовтні 1994

року [44]. Його зусилля зосереджені на основних ділянках громадського життя, які викликають найбільшу стурбованість громадськості: це члени парламенту, які працюють консультантами фірм, що прагнуть впливати на державну політику; це колишні міністри та інші посадові особи, що працюють в тих галузях індустрії, регулюванням яких перед тим займалися в уряді та інші аспекти громадського життя. За результатами роботи Комітету палата Громад парламенту вирішила призначити парламентського директора стандартів, заборонити протекцію та розголосити сторонні заробітки членів парламенту.

В основу боротьби з корупцією в Німеччині покладено завдання знищення матеріальної, насамперед фінансової бази злочинних угруповань. Це досягається двома шляхами: конфіскаційним (конфіскація майна) і створенням належної правової бази для унеможливлення «відмивання» «брудних» грошей. Особливо слід виділити обов'язок банківських установ надавати правоохоронним органам інформацію про операції з грошима у розмірі понад 20 тисяч євро за умов, що ця інформація буде використана виключно для розслідування [41]. Законом закріплено правило: якщо громадянин робить внесок в банк у розмірі понад 50 тисяч євро, він зобов'язаний пред'явити посвідчення особи. Генеральна лінія німецького уряду у сфері запобігання корупції полягає в тому, щоб в результаті законодавчих, організаційних, кадрових та інших заходів унеможливити зловживання державним службовцем своїм посадовим становищем. Серед антикорупційних механізмів, які запроваджуються в Німеччині, слід назвати намір створити реєстр корумпованих фірм. У даному разі Німеччина йде шляхом іноземного досвіду, зокрема ізраїльського. Його суть полягає в тому, що фірма, яка включена до такого реєстру, позбавляється права виконувати будь-які державні замовлення, стає об'єктом більш пильної уваги з боку правоохоронних органів.

Антикорупційна політика у Сінгапурі вражає своїми успіхами. Її центральною ланкою є постійно діючий спеціалізований орган по боротьбі з

корупцією – Бюро по розслідуванню випадків корупції, яке володіє політичною і функціональною самостійністю. Цей незалежний орган розслідує і прагне запобігати випадкам корупції в державному і приватному секторі економіки Сінгапура. Бюро перевіряє випадки зловживань серед державних чиновників і повідомляє про них відповідні органи для вживання необхідних заходів. Бюро вивчає методи роботи потенційно схильних до корупції державних органів з метою виявлення можливих слабкостей в системі управління та у випадку необхідності рекомендує вжити відповідних заходів главам цих відділів. Головна ідея антикорупційної політики Сінгапура полягає в «прагненні мінімізувати або виключити умови, що створюють як стимул, так і можливість особи здійснення корумпованих дій».

Це досягається за рахунок цілого ряду антикорупційних принципів, зокрема: 1) оплата праці державних службовців згідно формулі, прив'язаній до середньої заробітної платні успішно працюючих в приватному секторі осіб; 2) контрольована щорічна звітність державних посадовців про їх майно, активи і борги; прокурор має право перевіряти будь-які банківські, акціонерні і розрахункові рахунки осіб, підозрюваних в порушенні Акту про запобігання корупції; 3) велика строгість в справах про корупцію саме відносно високопоставлених урядовців для підтримки морального авторитету непідкупних політичних лідерів; 4) ліквідація зайвих адміністративних бар'єрів для розвитку економіки [38]. Боротьба з корупцією є одним з ключових чинників економічного успіху Сінгапура.

Японський досвід боротьби з корупцією доводить, що відсутність єдиного кодифікованого акту, направленого на боротьбу з корупцією, не перешкоджає ефективному вирішенню проблеми. Норми антикорупційного характеру містяться в багатьох національних законах. Особливе значення японський законодавець додає заборонам відносно політиків, державних і муніципальних службовців. Вони, зокрема, торкаються численних заходів,

які політично нейтралізують японського чиновника відносно приватного бізнесу як під час служби, так і після звільнення.

Як і в Сінгапурі, Японський законодавець встановлює суворі обмеження фінансування виборчих кампаній, партій і інших політичних організацій, вводить жорстко регламентований порядок здійснення пожертвувань на користь кандидатів на виборах, політичних фондів, встановлює суворий порядок фінансової звітності. Порушення положень закону тягне за собою застосування санкцій. Японський законодавець кваліфікує як кримінальний злочин дії політиків, що пробивають за винагороду від зацікавленої особи вигідне для неї рішення шляхом впливу на державних, муніципальних службовців, а також юридичних осіб з 50 % капіталу держави або місцевого самоврядування. В Японії, як і в багатьох країнах, одним з найголовніших напрямів боротьби з корупцією є кадрова політика. Японським державним службовцям гарантована гідна оплата праці. Велику увагу японський законодавець приділяє етичній поведінці політиків і службовців. Так, з квітня 2000 року, в країні діє Закон «Про етику державних службовців», а так само затверджені урядовим указом етичні правила державного службовця і норми адміністративних покарань за їх порушення. В етичних правилах державного службовця даються визначення «зацікавленої особи» і докладний перелік неетичних дій, що виключає довільне тлумачення вимог закону. В квітні 2001 року в Японії набув чинності Закон «Про розкриття інформації». Цей акт гарантує громадянам право на доступ до офіційної інформації, що є в урядових установах, і можливість подати апеляцію в Раду з контролю за розкриттям інформації в тому випадку, якщо уряд вирішить не розкривати певну інформацію. Ці умови дозволили громадським організаціям викрити декілька випадків корупції. Таким чином, в Японії пріоритетними у сфері боротьби з корупцією стали: 1) заходи політичної економії (підзвітність політичного керівництва, реформа фінансування політичних партій і кампаній); 2) реформа державної служби (гідна оплата праці, система стимулів); 3) забезпечення громадських

свобод (система соціально-правового контролю і моральної дії на політиків з боку громадського суспільства).

У США практично найбільший досвід боротьби з корупцією. Організована злочинність тут вперше стала предметом обговорення на «високому рівні» ще у 1929 році, коли її вивченням займалась так звана «Комісія Цікершема». З того часу ця проблема знаходиться в центрі уваги комісій, комітетів та підкомітетів, що створювались згідно з рішенням конгресу чи президента, які в результаті довгого та ретельного вивчення різних аспектів боротьби з організованою злочинністю та корупцією розробляли рекомендації, які були покладені в основу федеральних законів. Важливим організаційним заходом, здійсненим урядом США, було створення в червні 1970 року «Національної ради по боротьбі з організованою злочинністю», головним завданням якої є розробка загальнонаціональної програми дій. Керівну роль в діяльності по боротьбі з організованою злочинністю відіграє Міністерство юстиції США, яке розробляє національну стратегію боротьби зі злочинністю в країні та здійснює методичне керівництво цією роботою. Головним підрозділом Міністерства юстиції, на яке безпосередньо покладена боротьба з організованою злочинністю, є Федеральне бюро розслідувань (ФБР). В законодавстві США поняття корупції посадовців визначено достатньо широко. Воно включає ряд протиправних діянь, передбачених в основному в чотирьох главах розділу 18 Зводу Законів: 1) «Хабарництво, нечесні доходи і зловживання своїм положенням публічними посадовцями»;

2) «Посадовці і службовці по найму»;

3) «Здирство і погрози»;

4) «Вибори і політична діяльність».

Кримінальному переслідуванню за хабарництво в США піддаються не тільки ті, хто одержує хабарі, але і ті, хто їх дає. В Зводі Законів детально вказано, які категорії посадовців розуміються під особами, що одержують хабарі. Відповідальності за дачу хабара підлягає всякий, хто дає, пропонує,

обіцяє що-небудь цінне публічному посадовцю або кандидату на цю посаду з протиправною метою. Важливо, що покаранню за хабарництво разом з нині функціонуючим підлягає як колишній, так і майбутній службовець. Законодавство США, як і Японії, передбачає обмеження ділової активності колишніх державних посадовців після звільнення з органів державної влади.

Напевно найбільш ефективною є система політичних і правових механізмів боротьби з корупцією Італійської Республіки, де над вирішенням цієї проблеми тісно взаємодіють громадські організації та державні установи. Парламент цієї країни заснував спеціальну Генеральну Раду по боротьбі з організованою злочинністю. Поряд з Генеральною Радою засновані окружні управління по боротьбі з організованою злочинністю та мафією і окремо – Державне управління по боротьбі з мафією. До завдань даного колегіального органу входять: розробка стратегії по боротьбі з організованою злочинністю та визначення мети для кожного поліцейського формування окремо; раціоналізація ресурсів та коштів, відведених для організації боротьби з організованою злочинністю, а також періодична перевірка досягнутих результатів в їх зв'язку з встановленими напрямками діяльності та, якщо необхідно, прийняття відповідних директив, спрямованих на усунення недоліків або неефективних дій [51]. Причому вся ця діяльність є відкритою для політичних партій, об'єднань громадян, засобів масової інформації. Зазначене управління надає можливість для участі в роботі інститутам соціального контролю. В цьому плані в 1993 році під тиском громадськості був прийнятий закон «Про угруповання мафіозного типу», який встановив сувору відповідальність за входження до злочинної організації типу мафія. Закон цей було включено до нового кримінального кодексу Італії окремою нормою: «Кожний, хто є членом злочинного угруповання мафіозного типу, у склад якого входить троє та більш чоловік, карається позбавленням волі строком від 3 до 6 років». Нове законодавство визначає конкретні ознаки, які притаманні мафіозним угрупованням, зокрема: залякування та підкорення силою інших людей, нав'язування їм «закону мовчання» та кругової поруки з

метою вчинення кримінальних злочинів, встановлення прямого або непрямого правління і контролю за різного роду економічною діяльністю, отримання незаконних прибутків та незаконних пріоритетів в такій діяльності для себе та інших осіб, а також протистоянню вільного волевиявлення при голосуванні. За цим законом відповідальність за вчинення злочину суттєво посилюється, якщо мова йде про входження в озброєне мафіозне угруповання. Озброєним вважається таке мафіозне угруповання, члени якого «володіють можливістю користуватись зброєю або вибухівкою для досягнення мети угруповання». При цьому не важливо, знаходиться зброя на руках у мафіозі, чи схована в тайниках. Передбачені жорсткі покарання для мафіозі за фінансування легальної економічної діяльності за рахунок коштів, здобутих злочинним шляхом, в тому числі прибутку від легалізації «брудних грошей». Застосування нового закону «Про угруповання мафіозного типу» здійснюється також під контролем громадськості та органів представницької демократії, що дало змогу внести дестабілізацію в ряди мафії.

Однією з форм такого контролю є заслуховування звітів Міністра внутрішніх справ у парламенті республіки два рази на рік. Такі багатоаспектні зусилля суб'єктів політики та італійської юстиції мають позитивні результати. З 1993 року до цього часу заарештовано більш, як 3500 членів мафіозно-злочинних угруповань. Водночас це стало можливим завдяки реальному втіленню в політико-правове поле Італії принципів розподілу влад, незалежності судової влади від урядового впливу та втручання інших гілок влади. Завдяки цьому Італійська судова система є найважливішою із трьох гілок влади в системі механізмів боротьби з корупцією. В Конституції Італії втілено політичне рішення про надання Верховній Раді суддів виключних прав на заохочення та покарання суддів. Дві третини членів Ради обираються суддями, і одна третина – політичними партіями. Крім того, адміністративні комісії мають статус судів, а Конституція передбачає адміністративне провадження з деяких кримінальних

справ. Дієвим антикорупційним механізмом слід визнати також те, що судді, прокурори і слідчі вважаються членами однієї професії і регулярно міняються ролями. Кожна прокуратура є автономною. Кожний прокурор має такі ж гарантії незалежності, як і судді.

Існує досить поширена думка, що корупцію можна перемогти за допомогою сильної держави, диктатури, репресій [37]. Проте досвід Китаю, де показові розстріли урядовців, що прокралися, давно стали «справою звичайною», підтверджує зворотнє. Репресивні заходи при уявній ефективності навряд чи дадуть бажаний результат – хабарників, якщо і зменшиться, то не набагато, а суми хабарів автоматично злетять до небес як платня за підвищений ризик. В усякому разі, в Китаї справа йде саме так – всіх не перестріляєш. Крім того, репресивні заходи можуть привести до різкого посилення однієї з «корпорацій чиновництва» – правоохоронних органів, які отримують монопольне право вирішувати, кого страчувати, а кого милувати, зі всіма витікаючими звідси наслідками [51].

Демократичний режим хоча і не гарантує свободу від корупції взагалі та хабарництва, зокрема, але, принаймні, забезпечує більше можливостей для боротьби з нею [29]. По – перше, конкуренція партій викриває корупцію правлячої верхівки. По – друге, свобода слова дозволяє пресі контролювати державних службовців. Громадянське суспільство, як інститут властивий демократичному режиму, здатний підвищити ефективність діяльності незалежних комісій по боротьбі з корупцією. Успішно подібні органи функціонують у Гонконгу, Сінгапурі, Малайзії, Тайвані.

Яскравим прикладом «культури прозорості» є Південна Корея. Так з 1999 р. в Сеулі діє програма «OPEN» – система контролю за розглядом заяв громадян чиновниками міської адміністрації, яка викликала справжню сенсацію серед національних антикорупційних програм. Програма є показником реалізованої політичної волі на боротьбу з корупцією. Вільний доступ до інформації про стан речей виключає необхідність особистих контактів з урядовцями або пропозиції їм хабарів з метою прискорити

завершення процесу ухвалення рішення. Таким чином, «OPEN» шляхом виключення особистого спілкування урядовців і громадян, як необхідної умови існування корупції, виконує основну свою задачу – попередження корупційних діянь і відновлення довіри громадян до міської адміністрації. Отже, як видно, за кордоном антикорупційне законодавство розвивається у бік використання всього арсеналу правових засобів боротьби (не тільки кримінально-правових) і з акцентом на попередження.

Проведений аналіз особливостей боротьби з корупційними злочинами в Японії, Сінгапурі, Південній Кореї, Італії, США та інших країнах дозволяє сформулювати уявлення про основи передової національної антикорупційної стратегії, розвиток якої необхідний в сьогоденній Україні. В проведеному аналізі сформовані наступні пропозиції:

1) сильна політична воля вищого керівництва держави до боротьби з корупцією і сформована на її основі єдина державна політика в області боротьби з корупцією, яка б включала комплекс заходів державного, політичного, економічного, соціального і правового характеру. Ні законодавчі, ні адміністративні, ні будь – які інші заходи, що направлені на протидію корупції не можуть бути ефективними, якщо немає політичної волі на всіх рівнях влади [42];

2) організований соціальний контроль з боку громадянського суспільства за всією системою державного адміністрування і забезпечена можливість порушення в цих рамках кримінального переслідування правопорушників. Важливу роль тут відіграють дійсно незалежні засоби масової інформації;

3) незалежність судової влади. Такий підхід всебічно ілюструє правоохоронна система Італії, США, Великобританії, Франції та інших країн;

4) жорстка підзвітність осіб, які наділені владними повноваженнями, перед реально незалежним органом, що здійснює моніторинг чистоти діяльності державних службовців, а також наділений повноваженнями по

притягненню до відповідальності посадовців незалежно від їх місця в ієрархічній структурі влади;

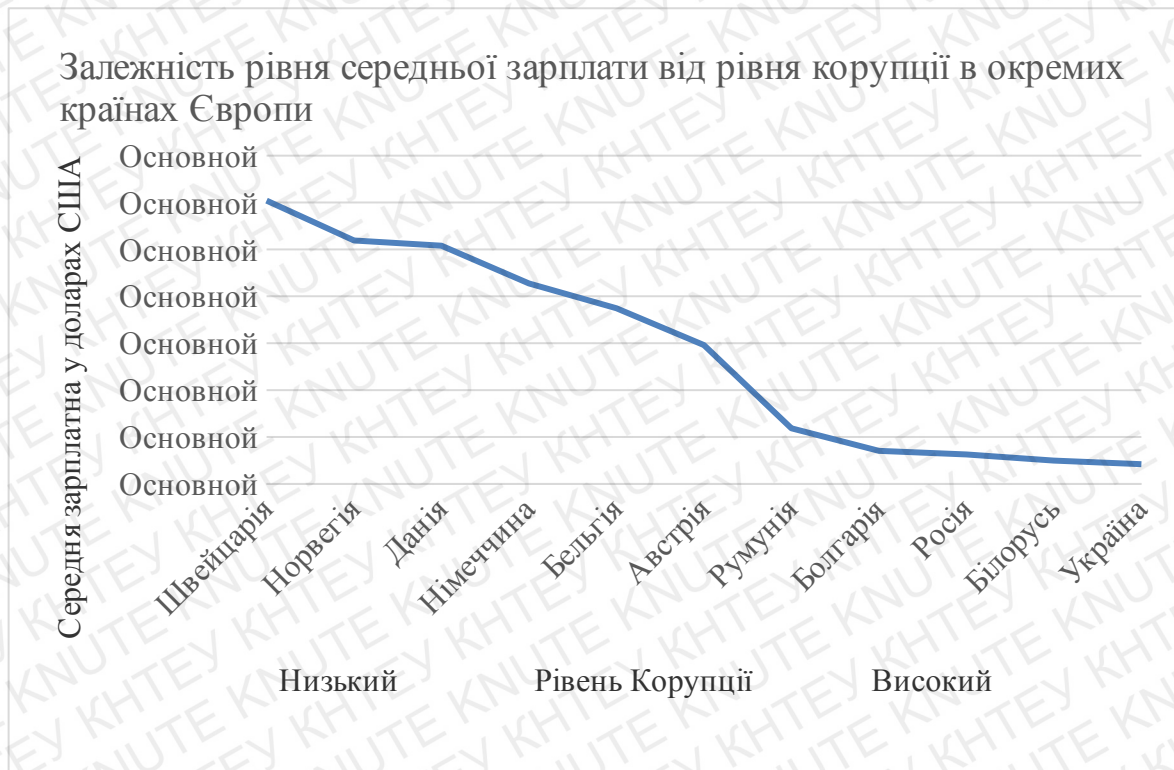

Рис. 3.1 Джерело сформовано автором за [38].

Представлений рисунок показує рівень заробітної плати згідно з рівнем корупції в різних країнах світу. Згідно з цим можна зробити висновки, що Україна займає одне з останніх місць по рівню корупції.

Серед основних факторів, що заважають зрушити антикорупційну діяльність у напрямі мінімізації рівня корупції в Україні, є такі:

- 1) соціально – економічний розвиток, який передбачає безпосереднє формування умов для поширення такого явища, як корупція;
- 2) культурно – історичний розвиток держави, зокрема, дотримання традицій і етичних норм поведінки, особливості менталітету населення (у державах, яким притаманний патерналізм, населення переважно вірить у те, що високопосадовці самостійно вирішують усі проблеми, а також не вважає за доцільне втручатись у політичне та правове життя);
- 3) традиційне сприйняття представників влади як престижної привілейованої групи осіб з великими можливостями й імунітетом до відповідальності, які

дбають про вузькокорпоративні та сімейні інтереси на противагу загальним інтересам громадян.

Тому ефективність впровадження зарубіжного досвіду багато в чому залежить від розвитку країни, зрілості суспільства, політичної волі з одного боку, а з іншого – від економічних, соціальних, політичних змін, ментальних та культурних особливостей розвитку нашого суспільства. Ці положення, на наш погляд, можуть являти собою фундамент успішної національної антикорупційної політики в Україні.

3.2. Стратегічні пріоритети діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції в Україні.

Національне агентство з питань запобігання корупції схвалило Пріоритети діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції на 2017–2020 роки (рішення від 15 грудня 2016 року № 144), які також включено до проекту Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року [43]. Також схвалено пропозиції до проекту Плану пріоритетних дій Уряду на 2019 рік (рішення від 03 серпня 2018 року № 1583). Пріоритетними для Національного агентства з питань запобігання корупції є такі завдання:

1. Забезпечення супроводження під час розгляду Верховною Радою України проекту Закону України "Про Антикорупційну стратегію на 2018–2020 роки" (реєстр. № 8324 від 26 квітня 2018 року) та за необхідності підготовка нового проекту Антикорупційної стратегії на відповідний період, а також розробка проекту Державної програми з реалізації нової Антикорупційної стратегії, на основі результатів аналізу корупційних ризиків та з урахуванням аналізу стану виконання Антикорупційної стратегії на 2014–2017 роки, завдань і заходів, передбачених Державною програмою з її реалізації, результатів оцінювання рівня корупції в Україні.

2. Проведення опитування щодо рівня корупції в Україні, відповідно до затвердженої Методики стандартного опитування щодо рівня корупції в Україні.

3. Впровадження результатів аудиту інформаційно-телекомунікаційної системи Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, із розширенням функціональних можливостей та підвищенням надійності роботи програмного забезпечення з метою здійснення ефективного контролю за дотриманням вимог законодавства щодо подання е-декларацій та належної перевірки поданих декларацій, а також виявлення фактів порушення вимог фінансового контролю.

4. Повноцінне використання системи логічного та арифметичного контролю декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та проведення не менш як 1000 верифікацій декларацій високопосадовців з прийняттям відповідних рішень.

5. Розроблення та подання Кабінетові Міністрів України законопроекту щодо удосконалення механізмів запобігання та врегулювання конфлікту інтересів з урахуванням рекомендацій, підготовлених за підтримки Антикорупційної ініціативи ЄС в Україні.

6. Популяризація стандартів доброчесності з метою підвищення рівня доброчесності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб.

7. Удосконалення системи державного контролю за партійними фінансами задля забезпечення прозорості фінансування політичних партій з обмеженням впливу приватного капіталу на політику, а також забезпечення публічності інформації про фінансування діяльності політичних партій.

8. Здійснення моніторингу подання політичними партіями звітів про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру з метою забезпечення належного державного контролю за фінансуванням політичних партій.

9. Забезпечення ефективної роботи превентивних антикорупційних підрозділів, які мають стати повноцінним інструментом реалізації заходів щодо запобігання корупції в органах державної влади, місцевого самоврядування, підприємствах, установах, організаціях, що входять до сфери їх управління.

10. Контроль виконання антикорупційних програм органів державної влади, обласних державних адміністрацій і рад, державних цільових фондів з метою забезпечення реалізації локальної антикорупційної політики на основі результатів аналізу корупційних ризиків.

11. Забезпечення здійснення співпраці з особами, які добросовісно повідомляють про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, та вжиття заходів щодо їх правового та іншого захисту.

Національне агентство з питань запобігання корупції взаємодіє з інститутами й організаціями громадянського суспільства, зокрема шляхом:

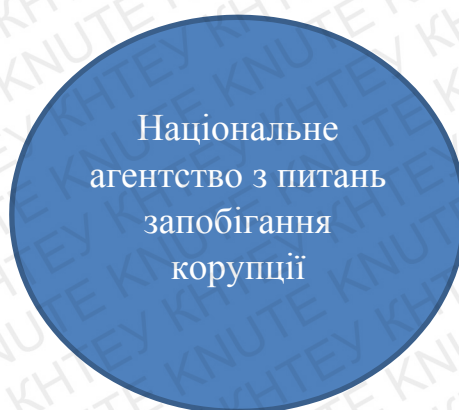

Рис. 3.2. Джерело сформовано автором за [46].

З огляду на розроблені і прийняті антикорупційні плани та нормативи, спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії корупції зможуть працювати ефективніше. [32]. Слід сконцентруватися на посиленні громадського контролю та незалежних засобах масової інформації за діями

та рішеннями влади, ефективному впровадженню прийнятих стратегічних завдань.

Довгострокові цілі на період 2020-2021 року мають вплив на державу і суспільство відображені у

Довгострокові цілі Національного агентства з питань запобігання корупції на період 2020-2021				
Зменшення терпимості суспільства до корупції	Створення високого рівня довіри громадськості до Національного агентства з питань запобігання корупції	Формування та реалізація дієвих законодавчих положень з метою запобігання корупції	Співпраця Національного агентства з питань запобігання корупції з іншими антикорупційними органами України	Зменшення рівня сприйняття та досвіду корупції серед суспільства.

Рис. 3.3. Джерело сформовано автором за [34].

Більшість заходів з протидії корупції, про які ми зазначали вище у той чи інший спосіб, присутні в Україні через систему новостворених антикорупційних органів, законів та підзаконних правових актів [6].

Створюючи національну систему антикорупційних органів, в Україні враховано зарубіжні практики і запроваджено три відомі моделі спеціальних антикорупційних органів (багатоцільовий спеціалізований орган, наділений правоохоронними повноваженнями та превентивними функціями – Національне антикорупційне бюро України; орган протидії корупції в структурі діючого правоохоронного органу – Спеціалізована антикорупційна прокуратура у структурі Генеральної прокуратури України; інституції із запобігання корупції, розроблення політики і координації дій – Національне агентство з питань запобігання корупції), але при цьому обрано власний шлях, об'єднавши новостворені антикорупційні інституції з реформованими

правоохоронними органами, зокрема, шляхом розподілу повноважень між Національним антикорупційним бюро України та Державним бюро розслідувань в частині кримінального переслідування корупціонерів; залишення за прокуратурою координаційних та наглядових повноважень у сфері протидії корупції. Дієвість такого підходу має пройти перевірку часом [13].

Слід також зазначити, що ефективність державної антикорупційної політики в Ізраїлі має високу ефективність, адже вона базується на засадах, серед яких варто виділити такі: сильна політична воля вищого керівництва в державі у протидії корупції. Як показує світовий досвід, ніякі кроки протидії корупції не будуть ефективними, якщо не буде політичної волі на всіх рівнях влади. Наявність політичної волі зумовлює ефективну дію принципу – у боротьбі з корупцією недоторканих осіб не має. У протидію корупції задіяні не лише спеціалізовані антикорупційні органи, але й громадянське суспільство.

В Італії організовано спеціальний контроль громадськості за системою органів державної влади. Інформація про антикорупційну діяльність в державі є прозорою, відкритою і доступною. Крім того, державні службовці в інших державах є підзвітними та підконтрольними незалежному антикорупційному органу, який здійснює моніторинг за чистотою діяльності державних службовців. Наведені положення можуть стати дієвим підґрунтям для побудови в Україні успішної антикорупційної політики.

На шляху до реалізації заходів антикорупційного спрямування здійснено чимало кроків: прийнято низку нормативно – правових актів, які спрямовані на запобігання та протидію корупції; ведеться постійний діалог нашої держави з країнами, які успішно подолали корупцію, щодо вироблення ефективних механізмів для протидії та подолання корупції, українськими вченими здійснюється дослідження з питань запобігання цьому явищу; незалежними ЗМІ публікуються статті антикорупційного характеру.

Роль суспільства у боротьбі з корупцією не варто недооцінювати, оскільки народ є джерелом влади. Результатом впливу суспільства на державу можна розглядати Революцію Гідності 2013 – 2014 рр., головним каталізатором якої стала корупція і відсутність діалогу з суспільством. На нашу думку, ідеальним рішенням може стати «співпраця» суспільства та держави, їхні інтереси збігаються, вони могли б досягатися і реалізовуватися спільними зусиллями. Ефективне впровадження в життя антикорупційних заходів можливе за умов збалансованої діяльності і взаємодії держави та суспільства.

Підсумовуючи, слід зазначити, що лише системна і рішуча антикорупційна політика здатна змінити ситуацію щодо запобігання і протидії корупції на краще. Тільки за умови наявності належного антикорупційного законодавства, ефективного його застосування відповідними державними органами та їх координованості у своїй діяльності, політичної волі керівництва держави, підтримки антикорупційних заходів держави громадянським суспільством реально протидіяти корупції у всіх сферах і на всіх рівнях державної влади [35].

ВИСНОВКИ

З огляду на вищезазначене, на сьогодні у сфері антикорупційної політики ролі між інституціями розподілені наступним чином:

- розробкою політики займається Національне агентство з питань запобігання корупції, певна роль також відведена Національній раді з питань антикорупційної політики, Верховній Раді України, Комітету Верховній Раді з питань запобігання та протидії корупції, Кабінету Міністрів;
- координацію впровадження політики здійснюють водночас Національне агентство з питань запобігання корупції та Національна рада з питань антикорупційної політики;
- координація відносин у цій сфері з громадянським суспільством та з іноземними партнерами відбувається через Національне агентство з питань запобігання корупції та Національна рада з питань антикорупційної політики;
- оцінка ефективності реалізації заходів антикорупційної політики також одночасно належить до повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції та Національної ради з питань антикорупційної політики;
- здійснювати експертне та аналітичне забезпечення антикорупційної політики уповноважені Національне агентство з питань запобігання корупції та Національна рада з питань антикорупційної політики;
- безпосередні повноваження розробляти пропозиції щодо змін законодавства у цій сфері мають Національне агентство з питань запобігання корупції та Національна рада з питань антикорупційної політики, а також й інші суб'єкти, у першу чергу суб'єкти законодавчої ініціативи;
- проводити інформаційні кампанії та поширювати антикорупційні знання має широкі коло суб'єктів, але провідну роль, відповідно до законодавства, мало би виконувати Національне агентство з питань запобігання корупції.

Законодавча антикорупційна політика України в сучасний період характеризується формальним підходом, декларативністю, непослідовністю, зволіканням з прийняттям законів, політизованістю, частою зміною назв основного антикорупційного закону при збереженні основного змісту його принципових положень [44]. В політиці України з протидії корупційній злочинності не враховано такого фактору, як соціальні заходи. Аналіз розвитку антикорупційного законодавства в сучасний період свідчить про його неефективність, що дає підстави для висунення також гіпотези про не врахування рівня правової культури та правосвідомості громадян при розробці державної антикорупційної політики. Для вироблення ефективної державної політики протидії корупційній злочинності має бути побудована концепція комплексного впливу на прояви корупції, яка, серед іншого, включає: підвищення рівня правової культури та правосвідомості громадян, соціальні заходи, наукове супроводження вироблення й реалізації державних заходів протидії; забезпечення ефективності кримінальної юстиції [32].

Неурядові організації займають не останнє місце в системі протидії корупції. Їх участь в процесі запобігання корупції повинна зменшити відсоток корупції завдяки підзвітності та добросовісності громадянського суспільства, а також публічної влади. Для того, щоб почались зміни в антикорупційній політиці, особливо в нашій країні, потрібно зробити наступне:

1. Розробити план ефективної роботи для Національного антикорупційного бюро, Національного агентства з питань запобігання корупції та Спеціалізованої антикорупційної прокуратури з подальшим освітленням інформації для громадян про результати виконаної роботи.
2. Привести в дію покарання на законодавчому рівні, для посадових осіб, які були помічені в корупційному злочині з подальшою неможливістю займати посаду держслужбовця.

3. Проконтролювати систему створення та освітлення інформаційних продуктів, з метою показати негативні наслідки корупційних діянь.

4. Створити необхідні умови для вільної роботи антикорупційних органів та уберегти їх від можливого впливу правлячої еліти.

5. Провести реформування в судовій сфері та забезпечити непідкупний судовий корпус, який буде діяти згідно з чинним законодавством.

6. Включити в законодавство обов'язкове проходження поліграфічного дослідження при прийомі на державну службу. Поліграфічне дослідження дасть змогу тверезо оцінити здатність кандидата вчинити можливі протизаконні дії.

7. Забезпечити вільний доступ до електронної системи декларування та державних закупівель.

8. Дати можливість неурядовим організаціям приймати участь в моніторингу діяльності органів державного управління. Займатись пошуком та вихованням кадрів, розробити певні методики для запобігання корупції.

В органах публічної влади ефективність протидії та запобігання корупції залежить від:

- 1) ефективної правової бази антикорупційного спрямування;
- 2) належного застосування цієї бази;
- 3) розвитку системи громадського контролю та формування антикорупційної громадської свідомості.

Перші кроки на цьому шляху вже зроблені, зокрема прийнято нове законодавство, в основі якого превентивна функція. Подальші дії повинні бути спрямовані на формування активної громадської позиції із запобігання корупції, підвищення правової культури громадян на формування у них моральної нетерпимості до будь-яких корупційних проявів, підвищення заробітної плати посадовим особам органів державної служби в контексті державної реформи. Ми маємо відновити втрачену довіру людей, створити ефективну систему запобігання проявам корупції, утвердження принципів

верховенства права, чесності непідкупності та дієвого громадського контролю. Це основні моменти, які є запорукою успіху досягнення результатів при боротьбі з корупцією, якщо наслідувати їх. Попереду у держави дуже велика робота по ефективному застосуванню антикорупційного законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антикорупційна стратегія – як основа боротьби з корупцією. Аналіз запропонованої новою владою Антикорупційної стратегії на 2019-2023 рр. [Електронний ресурс] . – Режим доступу: https://protocol.ua/ru/antikoruptsiyna_strategiya_yak_osnova_borotbi_z_koruptsiyeu/
2. Бадрак В., Флурі Ф., Антикорупційні заходи в Україні після Революції Гідності. Ключові законодавчі аспекти – Женева – Київ, 2016. [Електронний ресурс] . – Режим доступу: https://defence-anticor.in.ua/files/files/DCAF_CACDS_Anti-Corruption_Laws_UA_2016.pdf
3. Банчук О.А., Дудоров О.О., Луцик В.В., Попович В.П., Сорока О.В., Хавронюк М.І. Науково–практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» Київ – 2017.
4. Білинська М.М., Расюк Е.В., Василевич В.В., Трепак В.М., Корупційна злочинність в Україні: стан, детермінація та запобігання. : Монографія Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і органах місцевого самоврядування. К., 2016 С. 310 – 334.
5. Борисов В., Кальман О. Громадянське суспільство та питання подолання корупції. Вісник Академії правових наук України. Право. Харків, 2005. Вип. 2 (41). С. 168–173.
6. Брус Т.М., Ковальов В.Г., Проблеми реалізації антикорупційної політики в Україні. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.12.2016 № 1604) [Електронний ресурс] . – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=954>

7. Бусел В.Т. – Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. Ірпінь, 2009. – 1736 с.
8. Гаман П.І. Антикорупційна державна політика : проблеми та перспективи розвитку. [Електронний ресурс] . – Режим доступу: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/10_2018/3.pdf
9. Гаращук В.М. Мухатаєв А.О., Актуальні проблеми боротьби з корупцією в Україні : монографія Харків – 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/MONOGRAFIJ_2011/Garashuk_2010.pdf
10. Державна програма щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-%D0%BF/print>
11. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
12. Закон України «Про антикорупційне бюро України» № 1698–VII від 14.10.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>
13. Закон України «Про Державне бюро розслідувань» №794–VII, поточна редакція від 22.05.2019 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19>
14. Закон України «Про запобігання корупції» №1700–VII Редакція від 31.08.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
15. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 рр.» №1699-VII Редакція від 08.08.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18>

- 16.Індекс сприйняття корупції 2018 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-korupsiyi-2018/>
17. Калітенко О.В., Калмиков Д.О., Коліушко І.Б. та ін. за заг. ред. Хавронюка М.І. Альтернативний звіт з оцінки ефективності впровадження державної антикорупційної політики Москаленко О. М. – К.: 2019. – 366 с.
- 18.Київський міжнародний інститут соціології [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kiis.com.ua>
- 19.Клімова С.М., Ковальова Т.В. Організаційно-правове забезпечення сучасної антикорупційної політики. Навчальний посібник. Харків–2015 р. [Електронний ресурс] . – Режим доступу: www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/book/2015-opzsap/doc/01.pdf
- 20.Конституція України № 254к/96-ВР Поточна редакція від 30.09.2019 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
21. Комісарчук Ю.А., Франчук В.І., Прокопенко В.Ю та ін. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження [монографія]. – Львів, 2011. с. 220.
22. Лашкет С. Протидія корупції в Україні: сучасний стан, проблемні питання та шляхи їх вирішення. Збірник наукових праць Національної академії СБ України. 2014. №52. С. 99-106.
- 23.Маркеєва О.Д. Аантикорупційна політика в Україні: проблеми та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/21-1440595448.pdf>
24. Методичні рекомендації з питань запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб./ затв.рішенням Національного агенства з питань запобігання корупції від 29.09.2017 року №839 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/metodychni-rekomendaciyi>

25. Михайлишин Л.І. «Розвиток та боротьба з корупцією в Україні» Економіка та інноваційний розвиток національного господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/ylburiak/Downloads/inek_2013_2_3.pdf
26. Монтеск'є Ш. Про дух законів/ Шарль Луї де Монтеск'є [сост. и пер. А. Матешук]. – М.: Мысль, 1999. – 672 с.
27. Національне агентство з питань запобігання корупції розпочало серію регіональних тренінгів із застосування оновленого антикорупційного законодавства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/nazk-rozpochalo-seriyu-regionalnyh-treningiv-iz-zastosuvannya-onovlenogo-antikoruptsiynogo-zakonodavstva/>
28. Національна доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2018 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/Natsdopovid-2018.pdf>
29. Невмержицький Є.В. Корупція в Україні : причини, наслідки, механізми протидії : [монографія] Є.В. Невмержицький – К., – 2008. – 368 с.
30. Невмержицький Є. Державні органи в системі суб'єктів протидії корупції. Віче. 2008. № 20. С. 2- 4.
31. Нестерович В.Ф., Федоренко Т.А. Участь громадськості у формуванні та реалізації державної антикорупційної політики в Україні: : Монографія Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і органах місцевого самоврядування. К., 2016 С. 47 – 93
32. Новак А.В. Національна антикорупційна політика: Особливості та основні чинники розвитку в умовах сучасного державотворення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_03\(34\)/11.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2017/2017_03(34)/11.pdf)
33. Новак А.В. Формування та реалізація національної антикорупційної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях .

- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk18_19/fail/Novak.pdf
34. Офіційний веб – сайт Національного агентства з питань запобігання корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/uk/>
 35. Побережний В.В. Сутність і причини корупції в системі органів державної влади.
 36. Політова А.С. Поняття корупції: проблеми визначення/ А.С. Політова // Порівняльно-аналітичне право . -2013. – № 3-2 – С.268-272.
 37. Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України №149 від 12.06.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0149900-16>
 38. Правові засади та практичні аспекти запобігання корупції. Лекційні матеріали до тренінгового навчального курсу для працівників державних органів та посадових осіб місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dabi.gov.ua/wp-content/uploads/2016/10/Pravovi-zasady-ta-praktychni-aspekty-zapobigannya-koruptsiyi.pdf>
 39. Расюк Е.В. Засади державної антикорупційної політики в Україні : Монографія Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і органах місцевого самоврядування. К., 2016 С. 11 – 38.
 40. Річний звіт Трансперенсі Інтернешнл Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/wp-content/uploads/2019/04/Richnyi-zvit-TI-Ukrayina-2018.pdf>
 41. Роуз- Аккерман С. Корупція і держава: причини,реформи/Пер. з англ. О.А. Алякринський – М., 2003. С. 77.
 42. Савченко А.В., Федоренко В.Л., Давиденко В.О., Штайнер Р. Міжнародні стандарти та належна зарубіжна практика запобігання і протидії корупції на державній службі та службі в органах місцевого

- самоврядування : Монографія Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і органах місцевого самоврядування. К., 2016 С. 100 – 131.
43. Середньостроковий план пріоритетних дій уряду до 2020 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/programa-diyalnosti-uryadu/serednostr-okovij-plan-prioritetnih-dij-uryadu-do-2020-roku-ta-plan-prioritetnih-dij-uryadu-na-2017-rik>
44. Серьогін С.С. Механізми попередження та протидії корупції в органах публічної влади в Україні : дис. ... канд. наук з держ. управління: 25.00.02 / Сергій Сергійович Серьогін. – Дніпропетр. регіон. ін-т. держ. упр. – Дн., 2009. – 249 с.
45. Скрипник О.В., Федоренко В.Л., Савченко А.В., Берназюк Я.О., Кравчук В.М. Суб'єкти формування державної антикорупційної політики, запобігання та протидії корупції в Україні : Монографія Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і органах місцевого самоврядування. К., 2016 С. 142 – 202
46. Хмара О. Нові інструменти протидії корупції в арсеналі громадськості – від боротьби з корупціонерами до запобігання корупції / О. Хмара // Громадянське суспільство. – 2010. – № 2 (13).
47. Хмара О., Волошина А. Антикорупційна політика в Україні: доповідь від платформи громадянського суспільства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/csp-ua-anticorruptionreport_ukr.pdf (дата звернення 02.10.2018).
48. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. [Електронний ресурс].- Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-shvaliv-proekt-zakonu-ukrayini-pro-antikorupciju-strategiyu-na-2018-2020-roki>

49. Центр політико-правових реформ. Нова антикорупційна стратегія для України: якою вона має бути? Погляд експертів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravo.org.ua/ua/news/20873832-nova-antikorupsiynna-strategiya-dlya-ukrayini-yakoyu-vona-mae-buti-poglyad-ekspertiv>
- 50.47. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією Документ № 994_102 Ратифікація від 16.03.2005 р., [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102
51. Чепелюк В. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html>
52. Ford H. The Results of Reform / H. Ford // The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science. – 1903 – Vol. 21; Mb 69. – P. 76–83
53. Haynes G. Representation in States Legislations. Iv. The Western States / G. Haynes // The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science. – 1900. – Vol. 16, Mb 67. – P. 79–90
54. The Council of Europe's Civil Law Convention of Corruption of 4 November 1999 (Preamble).